

ПРОГРАМНО ОСИГУРЯВАНЕ (software)

1. Що е софтуер?

- **Software** (програмно осигуряване - ПО)
- Един от компонентите на компютърната система
- Съвкупност от програми за конкретния компютър
- Посредник между хардуера и задачите, които потребителят решава чрез него
- Управлява и контролира хардуера

2. Видове програмно осигуряване

Две основни категории

- Базово програмно осигуряване (**БПО**)
- Приложно програмно осигуряване (**ППО**)

Различават се по своето предназначение и начин на работа.

Базовото програмно осигуряване:

- Осигурява дейностите, които са общи за компютърната система
- Тези дейности не са свързани с конкретна задача или потребител

Приложното програмно осигуряване:

- Състои се от програми, предназначени за решаване на конкретни задачи
- То се използва с помощта и чрез БПО

Програмно осигуряване (ПО)

Базово програмно осигуряване (БПО)

Приложно програмно осигуряване (ППО)

Операционни системи

Инструментални средства

Интерфейс

Потребителски програми

Фирмен софтуер

3. Базово програмно осигуряване

- Съдържа средства, необходими за правилната работа на компютърната система
- То е един вид допълнение към хардуера
- Обикновено се доставя при закупуване на хардуера
- Състои се от три части:
  - операционни системи
  - инструментален софтуер
  - интерфейс

А) Операционни системи

- **Operating system**
- Съвкупност от програми
- Управява отделните компоненти на КС и разпределя задачите между тях
- Посредник между потребителя и КС
- Осъществява диалога с потребителя
- Стартира и изпълнява програми
- *Microsoft Windows, MS DOS, UNIX, LINUX, OS-2, SYSTEM-2, Android, iOS и др.*

Б) Инструментален софтуер

- Средства за обслужване и експлоатация на отделните хардуерни компоненти
- Включва средства за създаване на приложения и сервизни програми
- Към средствата за създаване на приложения се отнасят средите за програмиране и СУБД (системи за управление на бази от данни)

Среди за програмиране

- **Programming environment**
- Съдържа средства за писане, въвеждане, редактиране и тестване на програми.
- Средства за изпълнение и съпровождане на готовите програми
- Така написаната програма се изпълнява с помощта на **транслатор** (translator)
- *Turbo Pascal, Turbo C, Borland Delphi, Microsoft Visual Studio и т.н.*

СУБД

- Системи за управление на бази от данни
- База от данни – за съхраняване и обработка на големи обеми свързана информация
- СУБД – организира и управлява работата с базите от данни
- *FoxPro, Microsoft Access, Paradox, dBase*

Сервизни програми

- **utilities**

- За обслужване на компютърната система

- Към тях спадат:

- *средства за диагностика*
- *средства за запис (напр. върху CD)*
- *антивирусни програми*
- *програми за компресиране*
- *средства за възстановяване*
- *драйвери – програми, управляващи периферните устройства*

В) Интерфейс

- interface
- Средства за взаимодействие между потребителя и компютъра
- Два вида:
  - текстов (text user interface)
  - графичен (graphical user interface)
- Различава се по средствата и начина на работа

4. Приложно програмно осигуряване

- **Application software**
- Съвкупност от програми
- Предназначени за решаване на конкретни задачи
- Различаваме програмни продукти и програмни пакети

Програмен продукт

- Предназначен за конкретна, специфична дейност
- Обикновено се разработва конкретно за целта
- Например програма, която обработва стоките, продажбите и печалбите в един магазин

Програмен пакет

- Съвкупност от няколко програмни продукта
- Обслужва цяла сфера от дейности в човешката практика
- Например работата в един офис
- Microsoft Office

Видове приложен софтуер

Има много класификации на приложните програми:

- Според типа на обработваните данни (текстообработващи програми, графични редактори, видеоредактори, аудиоредактори, складово-счетоводни програми, програми за мениджмънт и управление и др.).
- Според предназначението им (с общо предназначение, със специално предназначение, професионален софтуер).
- Според вида стартиране (с инсталиране, преносими/без инсталиране).
- Според платформата, на която работят (WEB приложения, десктоп приложения, мобилни приложения).
- Според собствеността и авторските права и др.

Според собствеността и авторството

- **Лицензирани (платени)** – не купувате програмата, а само правото да я ползвате, защото авторските права са запазени от нейните създатели. Нямаш право да разпространяваш и променяш.
- **Freeware** е софтуер, защитен с авторско право, но е разрешен за копиране и се разпространява безплатно. Използваш безплатно, но не можеш да разпространяваш и променяш.
- **Free-software** license – свободен софтуер. Програми със свободен лиценз. Използваш безплатно, можеш да разпространяваш и променяш.

Според собствеността и авторството

- **Shareware** – това са безплатни програми, но само за ограничен период от време и с намален брой функции.
- **Adware** – безплатна програма без ограничения на функционалност, но със задължителни реклами в самата програма. Можеш да ги премахнеш като закупиш лиценз
- **Trialware** – софтуерът може да се използва за определено време. При това може първо да получите демо версия с ограничени функции или пробна (trial) версия, ограничена по време. Trial версията може да стане пълнофункционална версия след регистрация и заплащане.

Според собствеността и авторството

- **Crippleware (Demo, Demoware)** е софтуер, който служи за демонстриране функциите на програмата. Напр. Можеш да рисуваш, но не можеш да запишеш или отпечатиш картината.
- **OEM-версиите** са специални варианти на комерсиални програми. Предоставят се на по-ниска цена, инсталирани на готова компютърна конфигурация. Цената може да бъде неколккратно по-ниска. Възможно е OEM версията да бъде по-стара или с ограничена функционалност в сравнение с комерсиалната версия.

Видове софтуерни лицензи

Лиценз	Описание
Еднопотребителски лиценз (single-user)	Софтуерът може да бъде инсталиран на един или в някои случаи на два компютъра, използвани от потребителя
Многопотребителски лиценз (multiuser)	Специфицира броя на потребителите, които могат да използват софтуера и може да бъде инсталиран на техните компютри
Лиценз за едновременно използване (Concurrent-user)	Предназначен за работа в мрежа; дава възможност софтуерът да се използва от неограничен брой потребители, но само определен брой потребители могат да го използват едновременно (в определен момент)

Как да определим дали комп.конфигурация отговаря на изискванията на конкретен софтуер?

- **Зад.1. Определете минималните изисквания към РС за инсталиране на CorelDraw.**
- **Зад.2. А какви са оптималните изисквания?**
- **Зад.3. Сравнете функционалността на различните версии.**